

STAND VAN ZAKEN UITWERKING BESTUURSAKKOORD VERHOOGDE ASIELINSTROOM

Om de verhoogde instroom van vluchtelingen adequaat aan te pakken, heeft het Kabinet in september 2015 de gemeenten gevraagd deze problematiek “schouder aan schouder” op te pakken. Deze afspraken werden vastgelegd in het bestuursakkoord Verhoogde Asielinstroom en door het VNG bestuur op 21 december, na een ledenraadpleging, bekrachtigd.

In het Bestuursakkoord zijn afspraken gemaakt over de volgende onderwerpen:

1. Crisisnoodopvang
2. Uitbreiding opvangcapaciteit voor asielzoekers
3. Huisvesting statushouders
4. Integratie en werk
5. Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG)
6. Samenwerking in regionale regietafels en één landelijke regietafel verhoogde asielsinstroom.

Hierna wordt per onderwerp een stand van zaken gegeven.

1. Crisisnoodopvang

In de tweede helft van 2015 nam de vluchtelingenstroom sterk toe met als gevolg dat er onvoldoende reguliere en noodopvang beschikbaar was. Aan gemeenten werd gevraagd om vluchtelingen in hun gemeente op te nemen en hiervoor crisisnoodopvang beschikbaar te stellen. Aan dit verzoek hebben vele gemeenten voldaan. In deze vorm van opvang mogen asielzoekers maximaal 72 uur verblijven. Door gebrek aan voldoende noodopvang werden vluchtelingen echter regelmatig van de ene crisisopvang naar de andere crisisnoodopvang verplaatst. Het Kabinet en gemeenten constateerden dat dit een onwenselijk situatie was voor de vluchtelingen en dat de crisisnoodopvang moest worden beëindigd in 2015. Daarnaast bleek de vergoeding van de kosten voor crisisnoodopvang ontoereikend. In het bestuursakkoord is de vergoeding voor crisisnoodopvang met terugwerkend kracht voor 2015 verhoogd van 40 naar 100 euro per persoon per nacht. Tevens is afgesproken om een draaiboek voor noodopvangplekken te maken om crisisnoodopvang in de toekomst te voorkomen. Dit draaiboek voorziet in het op zeer korte termijn realiseren van een aanzienlijke hoeveelheid tijdelijke opvangplekken. Dit scenario treed in werking op het moment dat Nederland wederom wordt geconfronteerd met een onvoorziene hoge instroom aan vluchtelingen.

De volledige beëindiging van alle crisisnoodopvang in december 2015 bleek niet haalbaar. De laatste crisisnoodopvang is uiteindelijk eind januari 2016 gesloten. Gemeenten die in januari 2016 nog crisisnoodopvang operationeel hadden, hebben hun onkosten tegen de hogere onkostenvergoeding van €100 per nacht van het COA vergoed gekregen. Het draaiboek in geval van een noodscenario is inmiddels vastgesteld. Gemeenten met opvanglocaties, die geschikt zijn voor tijdelijke crisisopvang zullen worden benaderd door het COA.

2. Uitbreiding noodopvanglocaties en reguliere opvang

Bij het afsluiten van het bestuursakkoord was binnen de bestaande AZC's onvoldoende opvangcapaciteit aanwezig. Het realiseren van extra reguliere opvangplekken kostte tijd. In het

bestuursakkoord zijn afspraken gemaakt over de uitbreiding van zowel noodopvangcapaciteit als reguliere opvangcapaciteit. Concreet is afgesproken dat:

- per veiligheidsregio voor het eind van 2015 500 extra noodopvangplekken worden gerealiseerd voor een periode van 3 tot 6 maanden
- op 1 februari 2016 de planvorming gereed is om per provincie 2500 extra (reguliere)opvangplekken te realiseren. Op deze plekken moeten mensen voor langer dan één jaar kunnen verblijven
- beide vormen van opvang onder beheer staan van het COA
- vanuit het oogpunt van maatschappelijke kosten en draagvlak een mix van groot- en kleinschalige opvang mogelijk moet zijn
- met het uitgangspunt van het COA om 300 tot 1500+ locaties te hanteren flexibel wordt omgegaan
- kleinschaligere vestigingen (200+) mogelijk zijn als satelliet van een grotere opvanglocatie.

Stand van zaken per 28 maart 2016.

Noodopvang

Na het ondertekenen van de afspraken zijn alle partijen met een besef van urgentie in aan de slag gegaan. Dit laat onverlet dat er op basis van de beschikbare cijfers op een aantal onderdelen sprake is van een achterstand. Van de in totaal 12.500 noodopvang plekken die eind december 2016 dienen te zijn gerealiseerd, zijn op dit moment 5.671 daadwerkelijk beschikbaar. Deze 12.500 extra plekken moeten worden gerealiseerd bovenop de 13.887 plekken die op 19 november 2015 beschikbaar waren. Op dit moment zijn de achterstanden het grootst in de provincies Drenthe, Overijssel, delen van Gelderland Noord- en Zuid Holland en Zuid-Limburg. Op de regionale regietafels wordt de voortgang besproken.

Reguliere opvang

Op 1 februari 2016 dient in iedere provincie de planvorming voor 2500 extra reguliere opvangplekken te zijn afgerond. Na deze datum moeten de plannen omgezet worden in daadwerkelijke operationele capaciteit. Op 28 maart 2016 zijn 1.178 plekken daadwerkelijk gerealiseerd. In alle provincies is sprake van een aanzienlijke achterstand op de geplande realisatie.

Voor zowel de reguliere opvang als noodopvang geldt dat de bestuurlijke besluitvorming in gemeenten wel kan zijn afgerond, maar dat er nog niet overal uitvoering is gegeven aan deze besluitvorming. De VNG heeft gevraagd om ook op dit punt te monitoren.

3. Huisvestingstaakstelling van gemeenten

Momenteel bevinden zich 16.000 statushouders in een AZC. In absolute aantallen betekent dit geen verandering ten opzichte van de situatie in december 2015 toen het bestuursakkoord werd gesloten. Om de druk op reguliere opvangplekken te verminderen en de huisvesting van statushouders in gemeenten te versnellen, is er in het bestuursakkoord een aantal instrumenten opgenomen die het proces van huisvesting van vergunninghouders in gemeenten moet versnellen.

Voor 2016 zijn twee normmomenten vastgesteld. Per 1 juli moeten alle gemeenten samen 23.394 statushouders hebben gehuisvest (20.000 halfjaarlijkse taakstelling plus 4.493 achterstand minus 1.099 voorsprong per 1 juni 2016) Dit betekent dat gemeenten circa 3.900 statushouders per maand

moeten huisvesten. Voor de tweede helft van het jaar staat de taakstelling op 23.000. Hierbij is nog geen rekening gehouden met een achterstand.

In maart 2016 zijn er 2.657 statushouders gehuisvest. Dat is 68% van de maandnorm. Op basis van de realisatie vanaf 1 januari 2016 (8.187 gehuisveste statushouders, inclusief het wegwerken van achterstanden) is er momenteel een achterstand van 3.510 statushouders op de maandplanning.

Subsidieregeling

Om te stimuleren dat er op korte termijn extra huisvestingscapaciteit voor statushouders in gemeenten wordt gerealiseerd is de "huisvestingsvoorziening" getroffen. Deze subsidieregeling moet er aan bijdragen, dat statushouders uit het AZC doorstromen naar reguliere huisvesting en capaciteit vrijkomt voor asielzoekers die nog geen verblijfstatus hebben. De huisvestingsvoorziening moet zorgen voor de huisvesting van 14.000 statushouders. De huisvestingsvoorziening voorziet, onder bepaalde voorwaarden, in een financiële bijdrage aan de verhuurder van € 6.250 per gehuisveste statushouder.

In de maand maart 2016 zijn 307 aanvragen ingediend voor in totaal 1.508 plaatsen voor statushouders. Vergeleken met de maand februari 2016 dit is een afname met 139 plaatsen. Het totaal beschikbaar budget voor deze regeling bedraagt € 87,5 miljoen. Dit budget is voorlopig nog niet uitgeput. Bijna een kwart van de aanvragen is afkomstig van woningcorporaties. De andere aanvragen zijn ingediend door projectontwikkelaars, gemeenten en andere partijen. De aanvragen hebben voor twee derde betrekking op de verbouw van bestaande bouw (kantoren, scholen en kloosters).

Gemeentelijk versnellingsarrangement (GVA)

Het "Gemeentelijke versnellingsarrangement" is een regeling die gemeenten kunnen inzetten als individuele, tijdelijke huisvestingsoplossing wanneer permanente huisvesting nog niet mogelijk is. Gemeenten huisvesten statushouders dan in niet reguliere woonruimte zoals vakantiewoningen of woonruimte, waarbij gemeenschappelijk gebruik van toilet, douche en keuken aan de orde is. Dit arrangement mag maximaal 24 maanden duren. De gemeente ontvangt een vergoeding voor de woonkosten. Het COA financiert leefgeld en verzekeringen voor de statushouder. De statushouder telt vanaf het moment van plaatsing in een GVA mee voor de taakstelling. Deze statushouders komen tevens in aanmerking voor maatschappelijke begeleiding, maar vallen nog niet onder de participatiewetgeving. Op dit moment is het gebruik van het gemeentelijk versnellingsarrangement nog beperkt. Momenteel zijn er 108 statushouders geplaatst via het GVA. Er is met het Kabinet de afspraak gemaakt dat via deze regeling 10.000 statushouders in 2016 kunnen worden geplaatst.

4. Integratie en werk

In het bestuursakkoord is benadrukt dat de participatie en integratie van statushouders in de samenleving van groot belang is. Net als alle inwoners wordt van hen verwacht dat zij naar vermogen volwaardig maatschappelijk participeren en regie voeren over hun eigen leven. Alleen daar waar dit echt niet mogelijk is, fungeert de overheid als vangnet. Om de integratie doelstellingen te bereiken is een doorlopende keten van maatregelen en activiteiten noodzakelijk.

In het bestuursakkoord is afgesproken om een extra impuls aan de integratie van statushouders te geven. Dit gebeurt door de uitbreiding van de maatschappelijke begeleiding en de inzet van een nieuw instrument: het "participatieverklaringstraject". Voor de extra maatschappelijke begeleiding is met het

Kabinet afgesproken om het bestaande budget te verhogen naar € 2.370 per vergunninghouder in de jaren 2016 en 2017. Dit bedrag wordt eenmalig aan gemeenten vergoed. Aan de inzet van deze middelen zijn voorwaarden en ambities verbonden en de uitvoering van de activiteiten van maatschappelijke begeleiding is gekoppeld aan de participatieverklaring.

Gemeenten zoeken naar manieren om het verhoogde budget op een zo effectief mogelijke wijze in te zetten. Dit betekent dus dat maatschappelijke begeleiding en het participatieverklaringstraject worden geplaatst in een breder kader van integratie. Op dit momenten zijn rond de 60% van alle gemeenten bezig met de planvorming rond de inzet van de maatschappelijke begeleidingen. Ongeveer 30% van gemeenten is zich nog aan het oriënteren en 4% van de gemeenten maakt daadwerkelijk gebruik van de participatieverklaring. Om gemeenten te ondersteunen is VNG samen met SZW een ondersteuningstraject gestart.

5. Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG)

De verhoogde instroom van vergunninghouders bij gemeenten heeft gevolgen voor de kosten die gemeente aan uitkeringen hebben binnen de Participatiewet. Elke statushouder heeft zodra deze in een gemeente wordt gehuisvest in principe recht op een uitkering. Hierdoor worden gemeenten in 2016 geconfronteerd met een substantiële toename van uitkeringsgerechtigden. Bij het toepassen van de normale wijze van vaststelling van het macrobudget van gemeenten wordt in 2016 niet voorzien in deze toename. Derhalve is door het Rijk aangegeven dat gemeenten hiervoor worden gecompenseerd. In het bestuursakkoord wordt daarvoor het bedrag van € 50 mln. genoemd. Dit bedrag is geen plafond maar een openeinde regeling, met als doel dat gemeenten gecompenseerd worden voor het daadwerkelijke beslag. Over de wijze van verdeling wordt nog gesproken. In het bestuursakkoord is ook gesproken dat deze (voor)financiering op termijn gecorrigeerd wordt op basis van daadwerkelijke aantallen bijstandsgerechtigden. De wijze waarop en termijn waarbinnen dit zou moeten plaatsvinden is nog onderwerp van gesprek.

6. Samenwerking aan regionale regietafels en de landelijke regietafel

In hun functie van Rijksheer hebben de Commissarissen van de Koning de opdracht aangenomen om regionale regietafels te organiseren. Aan deze tafels wordt door gemeenten, COA, veiligheidsregio's en de provincie op regionaal niveau gesproken over de realisatie van noodopvang, reguliere opvang en het behalen van de gemeentelijke taakstelling als het gaat over het huisvesten van statushouders.

Er is inmiddels een landsdekkend functionerend netwerk van regionale regietafels. De wijze waarop deze regietafels zijn gevormd en hoe de regietafels zijn maatwerk. Aan veel regionale regietafels worden gemeenten vertegenwoordigd door de voorzitter van de veiligheidsregio. Aan deze tafels wordt gekeken op welke wijze regionaal de opvang en huisvestingsopgaven kunnen worden gerealiseerd.

De in het bestuursakkoord genoemde instrumenten om de huisvestingstaakstelling van gemeenten te realiseren zijn gericht op een sluitende aanpak bij de opvang van asielzoekers. De provincie heeft de mogelijkheid om in te grijpen wanneer gemeenten hun taakstellingen niet realiseren. Provincies kunnen het instrument van "indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing" inzetten.

Het interbestuurlijk toezicht is hier vormgegeven in een interventieladder met zes treden. Alvorens de provincie daadwerkelijk overgaat tot de sanctie indeplaatsstelling, moeten eerst alle vijf voorliggende

treden zijn bewandeld. Dit zijn respectievelijk: signaleren, informatie opvragen en valideren, actief toezicht, vooraankondiging van juridische interventie, besluit tot indeplaatsstelling met laatste termijn om alsnog zelf te voorzien en tenslotte de sanctie. Wanneer een indeplaatsstelling aan de orde is, dan regelt de provincie op kosten van de gemeente alsnog de huisvesting.

De meeste provincies zetten het IBT in ter voorkoming van het inzetten van een sanctie. Vanuit hun rol als houder van het interbestuurlijk toezicht participeren de betreffende provincies aan de regionale regietafels.

Als extra stimulering voor het behalen van de huisvestingstaakstelling door gemeenten, is afgesproken dat wordt gewerkt aan een systeemprikkel voor gemeenten. Momenteel wordt gewerkt aan een nadere uitwerking van deze afspraak.

Samenvatting

Er wordt door gemeenten hard gewerkt aan de uitwerking van de afspraken uit het Bestuursakkoord. Maar de urgentie is nog steeds aanwezig. Dit maakt het noodzakelijk dat er een versnelling komt in de huisvesting van vergunninghouders door gemeenten en knelpunten en belemmeringen moeten worden opgelost. Verwacht wordt dat in het voorjaar er wederom een verhoging te zien zal zijn in het aantal vluchtelingen dat in Nederland asiel aanvraagt. Door de achterstanden in de planning van de realisatie van de opvang en huisvestingsopgaven wordt de kans groter dat er een beroep moet worden gedaan op het noodscenario.